

**ПРОБЛЕМИ
ЗАГАЛЬНОЇ**

**ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**ІНСТИТУТУ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА
НАПН УКРАЇНИ**

**Том XIII,
частина 2**

ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ
імені Г.С. КОСТЮКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АПН УКРАЇНИ

Т. Максименко

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
Інституту психології імені Г.С. Костюка
Національної АПН України

ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ
ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Том XIII, частина 2

За редакцією академіка С.Д. Максименка

Київ – 2011

<i>О.О. Музичук</i> Сензитивність молодшого шкільного віку для розвитку особистісних цінностей у синергетичному контексті.....	267
<i>Я.Г. Невідомо</i> Взаємозв'язок групового статусу та соціальних здібностей: результати дослідження.....	276
<i>А.І. Осерченко</i> Психологічні особливості правосвідомості підлітків, схильних до правопорушень.....	283
<i>О.О. Олійник</i> Мисленнєва діяльність як умова формування адекватної самооцінки.....	291
<i>О.Л. Пахомова</i> Роль діалогічної стратегії навчання в професійній підготовці майбутніх психологів.....	299
<i>О.Ю. Пилипчук</i> Принципи та методи формування професійного образу-Я майбутніх менеджерів.....	309
<i>Л.В. Пляка</i> Психологічне здоров'я студентів як психологічна проблема.....	315
<i>Н.С. Полуєвонна</i> Підходи та концептуальні засади вивчення індивідуально-психологічних властивостей особистості.....	322
<i>О. Полунін</i> Дрейф тривалості суб'єктивного теперішнього як феномен у переживанні часу.....	329
<i>О.Н. Проскурняк</i> Психолого-педагогічні засоби підвищення рівня готовності до материнства.....	338

<i>Ю. Т. Рождественський</i> Питання психології в курсі «Етики» Стефана Калиновського.....	345
<i>З.А. Сивогогракова</i> Особливості афективно-сміслових аспектів особистості студентів як психологічних детермінантів подолання життєвих труднощів.....	352
<i>О.М. Скоблик</i> Інтелектуальний розвиток дітей у сім'ї.....	360
<i>З.В. Спринська</i> Емоційна сфера обдарованої дитини.....	367
<i>О.В. Старинська</i> Свободоздатність як ознака інтелектуальної ініціативності учнів.....	376
<i>Н.І. Стівба</i> Когнітивний досвід як складова професійного досвіду.....	386
<i>Н.І. Тавровська</i> Трансформація особистості як механізм формування Я-образу.....	393
<i>М.І. Тепла</i> Вплив ціннісних орієнтацій на формування особистості.....	399
<i>С.І. Улинець</i> Психологічні засади організації групової роботи з учнями початкових класів.....	407
<i>Г.В. Чайка</i> Залежність Я-концепції від вибору комп'ютерних ігор: дослідження методами психосемантики.....	415
<i>О.А. Чала</i> Порушення адаптації першокурсників ВНЗ як чинник їх деструктивної конфліктності.....	423

оскільки вельми важко знайти "околом людських цінностей" або "базові елементи поведінки".

Таким чином, враховуючи проаналізоване вище, ми можемо зробити висновок, що моральна свідомість як сформоване відношення до певної поведінки, діяльності, професії виражається в наявності сформованої і зв'язаної системи мотивів, особистісних змістів і ідеї, яка повинна постійно розвиватися. У ціннісно-сміслових утвореннях моральної свідомості ми бачимо, з одного боку, ті форми, в яких систематизується моральне значення суспільних явищ, а з іншої – ті орієнтири поведінки, що визначають її спрямованість.

Висновки. Проведений аналіз психолого-педагогічної та філософської літератури з проблематики змісту, структури, закономірностей формування та впливу ціннісних орієнтацій дає підстави для таких висновків: основними механізмами становлення ціннісних орієнтацій особистості є соціальні, психологічні, педагогічні; поняття "ціннісні орієнтації" розглядаються як психологічні новоутворення особистості, що складають систему світоглядних орієнтацій особистості і проявляються у ставленні до себе, інших людей, суспільства в цілому як найвищої цінності; високий рівень поваги однієї людини до іншої, визнання її самостійності, високого призначення, віру в її можливості та надання права на вільний розвиток та самореалізацію, інклюювання про умови її існування.

Проведене теоретичне дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальшого наукового вивчення потребують питання вироблення інших наукових підходів до відбору змісту і методики формування ціннісних орієнтацій в молодіжному та студентському середовищах, з'ясування психолого-педагогічного впливу у різних сферах життя та діяльності людини.

Література

1. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124–129.
2. Додцов А.В. Психолого-педагогічні особливості формування ціннісних орієнтацій студентської молоді // Високі технології виховання – Харків. 2005. – С. 86–90.
3. Здравомыслов А.Г. Потребности, интересы, ценности. – М., 1998. – 222 с.
4. Ігнатенко Н.Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблеми // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 10–29.
5. Леонтьев Д.А. От социальных ценностей к личностным // Вестник Московского университета. Сер. Психология. – 2003. – №1. – С. 20–26.
6. Нероў О. Гуманістичні ціннісні орієнтації // Рідна школа. – 1997. – №11. – С. 25–27.
7. Павлова Н.В. Молодежь Украины: структура ценностей, социальное самочувствие, и морально-психологическое состояние в условиях тотальной анонимии // Социология, теория, методы, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5–26.

Стаття розглядає теоретичний аналіз ціннісних орієнтацій, визначає психологічний аспект цінностей і ціннісних орієнтацій як структурних елементів моральної свідомості особистості, роль і місце ціннісних орієнтацій в процесі формування особистості.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, система ценностей, моральная сознательность, структура ценностей.

The article examines the theoretical analysis of value orientations, determines the psychological aspect of values and value orientations as structural elements of moral consciousness of a personality, the role and place of values in the process of personality formation.

Key words: values, value orientations, the system of values, moral consciousness, the structure of values.

С.І. Улинець

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядаються психологічні засади організації групової роботи з учнями початкових класів. Проаналізована групова робота як передумова навчальної діяльності за інтерактивними технологіями. Розглядаються способи здійснення групового навчання. Визначено основні психологічні можливості та переваги групової роботи.

Ключові слова: групове навчання, форми навчання, способи здійснення групового навчання, майстерничий діалог.

Сучасна система освіти України характеризується орієнтацією на входження у світовий освітній простір. При цьому, цей процес супроводжується суттєвими змінами в психологічній теорії та практиці. Адже, змінюється освітня парадигма: зміст, підходи, відношення, стиль, мислення педагога. І саме це вимагає не тільки розширення, уточнення категоріального апарату педагогічної психології, але і нового підходу до фахової підготовки особистості. Фаховість педагога заключається в тому, що сьогодні він активно має впроваджувати інтерактивні форми навчання. Інтерактивна ж форма передбачає діалогічне спілкування під час навчання, яке може бути реалізоване виключно за умови спільної групової діяльності.

Питання спільної діяльності, спілкування та групової взаємодії, що є основою інтерактивного навчання, розглядались вітчизняними та зарубіжними психологами. Ними запропоновано концептуальні підходи до аналізу проявів особистості в спільній, груповій, колективній та індивідуальній діяльності, чинників її ефективності [7].

Проте, у психолого-педагогічній літературі поки ще немає єдиного загальноприйнятого підходу до терміну "групове навчання". Відмітимо

простежуються у самому розумінні групової діяльності, у технологіях її організації, у підходах до проблеми комплектування стабільних та динамічних груп тощо. Ця проблема досліджується психологами та педагогами з різних сторін. Враховуючи значущість вказаних проблем та їх недостатню розробленість, **метою даної статті** є узагальнення психологічних засад організації групової роботи з учнями початкових класів.

Проблема практичного застосування організації групового навчання у викладанні різних дисциплін стала предметом дослідження багатьох науковців. О. Пометун та Л. Пироженко розглядають групове навчання як одну з інтерактивних технологій [2]. Саме вони передбачають організацію кооперативного (групового) навчання, яке характеризується як робота в малих групах. У ході інтерактивного навчання повинні здійснюватися дві основні функції, що необхідні для успішної діяльності: вирішення поставлених задач та здійснення підтримки членами групи під час спільної праці.

Психологічне значення інтерактивних методик полягає в активізації пізнавальної і групової діяльності учнів, підвищення інтересу до занять. Завдяки їм у школярів створюється настанова на творчу діяльність, на постійний пошук. При цьому створюються умови для формування особистісно значущих якостей, що виражаються у вмінні керувати своїм емоційним станом, формуються оперативні практичні вміння, створюється комфортне середовище для навчання і виховання особистості школяра [2].

Інтерактивне навчання, на наш погляд, вимагає від учителя реалізації здібностей до навчального спілкування, діалогічності, інтенсивної комунікації; сприятливої, позитивної психологічної атмосфери в класі; спеціальної організації навчального процесу. Все це, у свою чергу, є основою організації групового навчання.

Аналіз психологічної літератури дає підставу стверджувати, що актуалізація знань, вмінь і навичок спілкування учителя постає одним з визначальних чинників у встановленні успішних взаємин учителя з учнем, сприяє створенню умов для повноцінного розвитку учасників спілкування. Якщо учитель організовує навчальне спілкування на принципах діалогу, при чому майбутнього діалогу, то він не тільки формує знання школяра, а й вчить його самостійності, виховує душу, створює гармонійну особистість [6].

Значно рідше у психолого-педагогічній літературі досліджуються соціально-психологічні аспекти групового (кооперативного) навчання. Оскільки немає відповідного діагностичного апарату, вчені, як правило, обмежуються якісною оцінкою соціально-психологічної ефективності групових форм навчання, не даючи їй кількісної характеристики.

А. Маслоу твердить, що в людині переважають дві потреби – потреба до постійного росту й потреба бути в безпеці. Людина, яка повинна вибрати між цими двома потребами, обирає потребу в безпеці [2]. Одним із найважливіших способів досягнення безпеки – це поєднатися з іншими людьми, залучитися до групи. Почуття групової незалежності дає учням змогу подолати труднощі, які постають на їхньому шляху.

Джером Бруннер визначив соціальний бік навчання: "Людина повинна відповідати за інших, діяти разом у напрямку досягнення мети". Це він називав взаємодією. Бруннер вважає взаємодію основою активного навчання: "Де необхідні спільні дії, де потрібна взаємодія, щоб досягти поставлених групових цілей, відбувається процес залучення індивіда до навчання, вироблення компетентності, яка необхідна для групи" [2]. Концепції Маслоу та Бруннера лежать в основі розробки методів спільного кооперативного навчання (ґрунтуються на колективних формах організації навчальної діяльності учнів).

Навчання як процес цілеспрямованої передачі і засвоєння визначеного досвіду можна здійснювати по-різному. Сутність такого здійснення визначається відповідною формою навчання. Систему форм навчальної діяльності учнів на занятті становлять фронтальна, індивідуальна та групова.

Питання про психологічні особливості саме групових форм навчальної діяльності посідає важливе місце у науці тому, що вони відкривають для дітей можливості розгортання їх потенціалу. Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. В їх основу покладено ідеї про вільний розвиток дитини. Й. Песталоцці стверджував, що вміле поєднання індивідуальної і групової навчальної діяльності допомагає успішному навчанню дітей, а їх активність і самодіяльність підвищують ефективність уроку.

Аналізуючи організацію праці учнів на уроці, вчені дійшли висновку, що коефіцієнт роботи учнів на окремих уроках становить від 40 до 60%. Тому вчителі, намагаючись оволодіти значними психологічними прийомами, знову звернулися до групової форми навчальної діяльності на уроці, а вчені почали розробляти рекомендації щодо впровадження в практику активних методів навчання [5].

Найбільший інтерес до групових форм навчальної діяльності спостерігається за останніх два десятиріччя. Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової навчальної діяльності дали дослідження В. Дяченко, В. Кетова, Г. Цукерман, О. Ярошенко. Дидактичні питання організації групової навчальної діяльності молодших школярів розроблено в працях В. Вихруш, Є. Задой, І. Вітківської, Н. Нор [4].

В індивідуальній роботі кожен учень працює самостійно, темп його роботи визначається ступенем цілеспрямованості, розвитку інтересів, нахилів. Темп роботи залежить також від навчальних можливостей, підготовленості учнів. Індивідуальній навчальній діяльності не властива безпосередня взаємодія учнів між собою, а контакти з учителем обмежені та нетривалі. В індивідуальній навчальній роботі діяльність слабких учнів приречена на невдачу, тому в них є прогалини в знаннях, недостатня сформованість умінь і навичок навчальної самостійної роботи [1].

Усі недоліки фронтальної та індивідуальної діяльності вдало компенсує групова. У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до визначення групової навчальної діяльності. Ми схилиємося до думки більшості науковців, що групова навчальна діяльність – це форма організації

навчання в малих групах учнів, об'єднаних загальною навчальною метою при опосередкованому керівництві вчителем і в співпраці з учнями [1].

Учитель в груповій навчальній діяльності керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, які він пропонує групі та які регулюють діяльність учнів. Це їхня спільна діяльність. Групова навчальна діяльність, на відміну від фронтальної та індивідуальної, не ізолює учнів один від одного, а навпаки, дозволяє реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги і співпраці, тобто в її основі відображена інтерактивна функція спілкування.

Психологічні дослідження свідчать, що групова навчальна діяльність сприяє активізації й результативності навчання школярів, вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, а також прислуховуватися до думки товаришів, культурі ведення діалогу, відповідальності за результати своєї праці. Групова навчальна діяльність на занятті створює певні умови для формування позитивної мотивації учіння школярів. Це відбувається в групах, де створено умови доброзичливості, чуйності, оволодіння учнями формами взаємодопомоги.

Як свідчить шкільна практика, під час групової роботи активізується діяльність всіх без винятку її виконавців. Психологи пояснюють це тим, що "одна з найважливіших характеристик людини в групі полягає в тому, що вона звертається до своєї групи як до джерела орієнтації у навколишній дійсності" [7].

Важливу роль групова діяльність відіграє у досягненні психологічно-виховної функції навчання, яка передбачає розподіл функцій і обов'язків між учасниками діяльності, обмін думками, взаємну вимогливість і допомогу, взаємоконтроль і взаємоцінку. Групова навчальна діяльність виконує й організаційну функцію. Полягає вона в тому, що учні вчаться розподіляти обов'язки, вчаться спілкування один з одним, розв'язують конфлікти, що виникають у спільній діяльності. В груповій роботі дитина бере на себе функції вчителя і виконує дорослі види діяльності [5].

Дана форма навчальної діяльності в порівнянні з іншими організаційними формами має низку значчих переваг:

- за той самий проміжок часу обсяг виконаної роботи набагато більший;
- висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;
- формується вміння співпрацювати;
- формуються мотиви навчання, розвиваються гуманні стосунки між дітьми;

- розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль) [5].

Значний внесок у теорію організації групової навчальної діяльності зробив І. Чередов. Він розподіляє її на парну, ланкову, бригадну, кооперативно-групову та диференційовано-групову форми.

Як свідчить дослідження О. Ярошенко, групову навчальну діяльність школярів можна застосовувати на всіх етапах процесу навчання. Проте на етапах первинного сприйняття нового матеріалу належний рівень цієї

діяльності досягається лише за умови, що всі учні класу характеризуються високим та середнім рівнем навчальних можливостей, добре володіють навичками самостійної роботи і виявляють велику працездатність [5]. Незважаючи на зазначені позитивні характеристики групової діяльності, абсолютизувати її, підміняти нею індивідуальну чи фронтальну роботу було б великою помилкою.

Важливість та ефективність співпраці молодших школярів не викликає сумнівів, однак потребує від учителя ґрунтовного підходу до її впровадження. Варто врахувати, що для першокласників характерний низький рівень загально навчальних умінь і навичок, соціалізації, самостійності тощо. Тому доречно вчителям на початковому етапі впровадження групової роботи працювати над формуванням у дітей необхідних умінь і навичок. Необхідно, щоб школярі усвідомили, що успішність виконання завдання залежить від їх вміння співпрацювати.

Така систематична комплексна робота сприятиме формуванню у школярів демократичного стилю спілкування, який проявляється в умінні уважно слухати співрозмовника, поважати думку іншого, толерантно висловлювати власну думку, не нав'язуючи її іншим, змінювати власну думку під впливом переконливих аргументів. Звісно, все це можливо за умови копійки творчої праці вчителя, який усвідомлює, що нині перспективними є ті форми і методи навчальної діяльності, які передбачають взаємодію і спільну навчальну діяльність школярів, що є основою інтерактивного навчання. Крім того, варто зазначити, що на сьогодні проблема впровадження групової роботи молодших школярів потребує спеціальних досліджень та розробки дієвої теоретично обґрунтованої методики для використання в навчальному процесі початкової школи.

Реальні умови масової школи свідчать, що в початковій школі найбільш раціонально організувати навчальні групи із чотирьох-п'яти осіб. Нечисленні групи сприяють зручному і швидкому розміщенню учнів, активній діяльності кожного члена групи, розподілу обов'язків. Істотним моментом у створенні навчальних груп є їх склад. Групи мають бути гетерогенними за навчальними та психологічними можливостями дітей: у групі повинен бути хоча б один сильний учень. Групу слід формувати на основі особистісних переваг учнів, обрати консультанта, розподілити обов'язки. При створенні груп потрібно брати до уваги психологічну єдність дітей, бажання учнів, потенціал можливостей для їх успішної спільної діяльності. Робота в навчальних групах будується на принципі рівноправності.

Розглянемо окремі способи здійснення групового навчання.

1-й спосіб. Усім функціонуючим у даному класі малим групам учитель дає виконувати одне й те саме завдання. Одержавши завдання, кожна група приступає до їх виконання. Якщо хтось із членів групи не знає чи сумнівається у правильності виконання, відразу одержує пояснення. Оцінювання й контроль з боку групи за діяльністю й рівнем засвоєння знань кожного учня повинні супроводжуватися контролем і оцінюванням учителя. Учні мають зрозуміти, що тільки свідомою й наполегливою роботою в групі вони зможуть досягти високого індивідуального результату навчання й одержати високу оцінку вчителя.

2-й спосіб. Рівним групам у класі пропонується виконання різних групових завдань. Незважаючи на це, цілісність пізнавальної діяльності всього класу зберігається, оскільки залишаються спільними освітні, виховні й розвивальні цілі заняття.

На відміну від попередньо розглянутої однорідної трудової діяльності організованої в такий спосіб роботу груп називають диференційованою. В основу диференціації може бути покладено рівень складності завдань або їх кількість.

3-й спосіб. Кожна група працює над виконанням частини спільного для всіх завдання. Така робота обов'язково завершується колективним обговоренням, представленням, захистом виконаних завдань. Головні висновки й підсумки такого обговорення стають надбанням учнів з інших груп.

4-й спосіб. Відмінність і специфіка групової діяльності зумовлена не характером навчальних завдань, а чисельним складом груп. Групова діяльність організується і в групах мінімального складу – із двох осіб. Звідси й назва діяльності – парна діяльність.

5-й спосіб. Іноді виконання групового завдання потребує розподілу навчальної роботи між її учасниками. У цьому разі кожен член групи виконує частоту спільного завдання, і таку діяльність можна назвати індивідуально-груповою, її виконання оцінюється й обговорюється спочатку в групі, а вже потім виноситься на розгляд всіх учнів та вчителя [7].

Комплектуючи навчальні групи, надається можливість значній кількості учнів бути лідером групи. Комплектування малих навчальних груп має здійснюватися з дотриманням двох вимог:

- психологічної сумісності членів групи;
- дієвості створеної групи, яка досягається, якщо не менше половини членів групи характеризуються середнім та високим рівнем навчальних можливостей [7].

Розглянемо способи створення гетерогенних груп.

1-й спосіб. Користуючись результатами поділу на три типологічні групи (з високим, середнім та низьким рівнями навчальних можливостей), учитель вирішує, скільки малих навчальних груп варто створити у цьому класі, і відповідно до кількості створених груп визначає, хто з сильних учнів буде виконувати роль консультанта. Далі консультанти самі комплектують свою групу.

2-й спосіб. Учитель повідомляє учням про необхідність поділу класу на малі навчальні групи, розповідає, з якою метою це здійснюється, вказує оптимальну чисельність груп, характеризує роль і функції консультанта. Далі учні самі займаються комплектуванням груп і обранням консультантів.

3-й спосіб. Ґрунтується на використанні методики числового вибору, запропонованої психологами, і здійснюється таким чином: після з'ясування учнями відмінностей групової діяльності від звичних для них фронтальної та індивідуальної, їм пропонують письмово назвати прізвища трьох учнів класу, з якими кожен з них бажає спільно навчатися в одній групі.

4-й спосіб. Учитель на свій розсуд поділяє клас на малі навчальні групи (звичайно, з урахуванням рівнів навчальних можливостей школярів) і призначає консультантів.

На етапі підготовки і становлення групової форми організації навчальної діяльності учнів на уроці вчитель повинен:

- проаналізувати зміст навчального матеріалу з конкретної теми і скласти перелік базових знань та вмінь;
- визначитися з вибором видів навчальних завдань та їх кількістю при вивченні конкретної теми;
- підготувати завдання для групової роботи та індивідуальної перевірки знань і вмінь учнів [7].

Щоб зацікавити учнів колективною роботою, потрібно забезпечити серед них позитивне ставлення до співпраці один з одним в малих групах. Після того як підготовку дітей до спільної роботи завершено, можна переходити до формування вмінь працювати парами, групами. Таким чином, особливості навчальної діяльності школярів у групах є можливістю вчитися мистецтву діалогового спілкування, яке веде до взаєморозуміння, взаємних дій, до спільного вирішення загальних, але значимих для кожного учасника завдань. Адже, під час групової роботи, при фронтальній формі організації навчання активізується діяльність усіх без винятку її виконавців, відзначається більш висока якість знань.

Значення діалогу з погляду психології полягає в тому, що він – фактор розвитку свідомості людини, являє собою в цьому змісті структурно-генетичну вихідну спількуванню. Він – універсальна складова мовного спілкування і передусє в онтогенезі внутрішньому мовленню в його словесному вираженні. Діалог за методом майевтики має здійснюватися таким чином: від відповідь поверхнева або помилкова, вчитель залучає приклади з повсякденного життя і тим самим уточнюється перше визначення; у результаті здійснюється створення більш точної дефініції, яка знову уточнюється за допомогою нових прикладів або аналогів, і так до тих пір, доки не «народиться» дійсна думка, що відображає спочатку неввідомий предмет [6].

Майевтичний діалог слід починати із суперечки, її умисного загострення до межі, використання іронії. Мета цього прийому полягає у визначенні інтелектуальних потенцій співрозмовника і властивостей його особистості; піднесенні психічної напруженості співрозмовника, за якої усвідомлення факту незнання стає умовою його інтелектуального розвитку.

Показано, що розумове напруження має місце тоді, коли суб'єкт майевтичної дії заглиблюється у задачу, він тим самим розв'язує як її предметний зміст, так і особисті проблеми. У процесі доведення способів розв'язання задачі стикається протилежні «знання-незнання», завдяки яким і відбувається розвиток знань [6].

В ході діалогового навчання учні вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації.

зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми.

Завдяки груповій та парній роботі досить успішно здійснюється розвиток мислення школярів, оскільки контакти й обмін думками істотно стимулюють його. Групова, парна навчальна діяльність дає можливість всім учням активно працювати на уроці, застосовувати на практиці вміння активного слухання, сприяє виробленню спільної думки в ситуації менш напруженій ніж робота у великих групах.

Таким чином, групова навчальна діяльність сприяє активізації й результативності навчання школярів, їх самостійності, умінню доводити і відстоювати свою точку зору, а також прислуховуватися до думки товаришів, культурі ведення майстерничого діалогу, відповідальності за результати своєї праці, що і є умовою успішного формування особистості.

Література

1. Витковская И.М. Как организовать групповую учебную работу младших школьников / Начальная школа. – 1997. – № 12. – С. 53–56.
2. Власенко Л.В. Интегрирование интерактивных технологий у традиционную систему обучения / Початкове навчання та виховання. – 2005. – №19–21. – С. 65–77.
3. Комар О.А. Викладання за інтерактивними технологіями / Рідна школа. – 2006. – № 10. – С. 48–52.
4. Нор К.Ф. Технология организации групповой учебной деятельности. – Николаев, 1998. – 75 с.
5. Химинец В.В. Инновации в начатковой школе. – Ужгород, 2008. – 123–135 с.
6. Щербан Т.Д. Психология начального спількування. – К., 2004. – 345 с.
7. Ярошенко О.Г. Групповая навчальна діяльність школярів: теорія і методика. – К., 1997. – 193 с.

В статтє рассматриваются психологические основы организации групповой работы с учащимися начальных классов. Проанализирована групповая работа как предпосылка учебной деятельности за интерактивными технологиями. Рассматриваются способы осуществления группового обучения. Определены основные психологические возможности и преимущества групповой работы.

Ключевые слова: групповое обучение, формы обучения, способы осуществления группового обучения, майстерничий диалог.

The psychological principles of group work with primary school pupils are reviewed in the article. The group work as a precondition of learning activities for interactive technologies are considered. The common methods of group learning, the main psychological features and benefits of group work are analyzed.

Key words: group learning, interactive technologies, methods of group learning, maisterich dialogues.

Г.В. Чайка

ЗАЛЕЖНІСТЬ Я-КОНЦЕПЦІЙ ВІД ВИБОРУ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР: ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДАМИ ПСИХОСЕМАНТИКИ

У статті було проведено дослідження Я-концепцій студентів психосемантичними методами. Було порівняно Я-концепції представників молоді, що зловживають комп'ютерними іграми, із Я-концепціями тих, хто грає мало або зовсім не грає у такі ігри. Також були порівняні Я-концепції студентів в залежності від типу комп'ютерних ігор, які вони обирають переважним чином.

Ключові слова: Я-концепція, комп'ютерні ігри, особистісній семантичній диференціал.

Дана робота є продовженням статті [1], у якій надано обґрунтування застосування методів психосемантики в психології, зокрема можливості дослідити психосемантичними методами Я-концепції комп'ютерних гравців. У цій роботі проводилося дослідження студентів за допомогою методу семантичного диференціала. Для семантичного дослідження студентам пропонувався наступний набір категорій:

- сам досліджуваний, такий, який він самому собі уявляється справжнім, тобто його "Я"-реальне;
- досліджуваний такий, яким він хоче стати, тобто його "Я"-ідеал;
- досліджуваний такий, яким він собі уявляється при грі в улюблену комп'ютерну гру, тобто та роль, яку бере на себе досліджуваний у грі;
- друг (або подруга) досліджуваного, який є любителем комп'ютерної гри. Ця категорія нами пропонується, виходячи з наступного припущення: досить часто на друга переносяться власні якості, людина бачить у другові власні переваги та недоліки краще ніж, у собі. Любитель комп'ютерної гри, а особливо той, хто захоплюється ними занадто, може не відчувати вплив ігор на себе, але зможе описати такий вплив на прикладі друга;
- любитель комп'ютерних ігор – персонаж газетної публікації. Цю категорію ми ввели, виходячи з припущення, що сьогодні проблема впливу комп'ютерних ігор на молодих людей широко обговорюється у мас-медіа, і досить багато авторів відносяться до ігор край радикально (або як зло, яке потрібно знищити, або як прорив на безмежні простори майбутнього). Вводячи таку категорію, ми намагаємося простежити можливий вплив таких публікацій;
- людина, яку досліджуваний поважає. Ця категорія близька до категорії друга, але не має наголосу на любов до комп'ютерних ігор;
- людина, яку досліджуваний зневажає.

Для побудови списку прикметників, використовуваних у дослідженні методом семантичного диференціала, ми скористалися роботою А.Г. Шмельова [6]. Всього список склав 45 прикметників.

Як зазначалося у нашій попередній статті нам вдалося виокремити 5 факторів: 1. Інтелегентність (інтелект), кумулятивний додаток до сумарної дисперсії – 31%. До цього фактора вийшли наступні прикметники, що описують